

pártonkívüli, de a legszélesebb néprétegek felé irányt vető haladó társadalmi és kulturszemle megindítását.

Az eltérő irányú kezdeményezések nagy száma már egymaga is amellettt tanuskodik, hogy jelentős átcsoportosulás van folyamatban a csehszlovákiai magyarság kulturális életében. Annak megjóslására sem hiányoznak a támpontok, hogy ez az átcsoportosulás a korszerű haladás arcvonalának előretörését hozza majd. Ebben az értelemben nem csak átcsoportosulásról beszélhetünk, hanem a csehszlovákiai magyarság kulturális életének fordulataról is. A következetesen haladó új kulturának az államfordulat éveiben tapasztalt fellendülését a kapitalizmus részleges és viszonylagos stabilizációjának éveiben átmeneti ellanyhulás követte. Jelentőségének csökkenésével párhuzamosan előtérbe nyomulhattak a különféle árnyalatú fasiszta-irredenta meg polgári aktivista kulturhatások. A most elinduló átcsoportosulás az értékek átértékelése jegyében az új kultura ismételt előretörését és annak kimélyülését fogja magával hozni.

Méltó felülépitménye lesz ez a kulturális téren bekövetkező felélénkülés annak a fordulatnak, amely osztálytúsás viszonylatban kezdődött el a köztársaság haladó és maradi osztályerői közt.

(Pozsony)

Kovács Károly

PETRE BELLU HUMANISTA SZINHAZA. Még a jobboldal árnyékától elhomályosított Panait Istrati portáltjaként tűnt fel a román irodalom periferiáin Petre Bellu. Milyen különös: *A védelemé a szó* (Apărare are cuvântul) című regényét a ponyvatermelés legnagyobb romániai mestere, I. Hertz hetvenezres, a román könyvpiacra elért legnagyobb példányszámig segítette fel. (Bellu könyve Molnár Tibor fordításában magyarul is megjelent.) A közönségsiker okát keresve megállapítható — a kiadó ügyességén kívül — hogy a jobboldal felől érkezett 29 éves szerző félreérthetetlen szegényember-humanizmusról tesz tanuságot s ha sokhelyen a nyomorirodalom érzélgőségével is operál, a 15 Lejes kiadványok tömegolvasója megérezte, hogy a regényben osztályos társa beszél. Ezután a könyvsiker után a munkásból és csavargóból lett autodidakta szerző — a hivatalos román irodalom elmarasztalásával keveset törődve — mifelénk szokatlan lépésre határozta el magát: dramatizálta regényét, színtársulatot szervezett és nyakábavette az országot. Ahogyan Peter Martin Lampel bukkant: fel 1929-ben Németországban, hogy humanista szempontból keljen védelmére a kivert és elhagyott német ifjuságnak, úgy kel Petre Bellu a söpredék szegénység, a bordélyházi elveszett nők és törvénytelen gyermekek védelmére. Lampel a *Revolte im Erziehungshaus* című drámájával a humanizmus politikai kijárata elé került s a progresszív német kulturfronton kötött ki. Petre Bellu dramatizált embervédelme még nem érkezett a politikáig, viszont már mérhetetlenül elávolodott kiindulásától.

Milyen a vándorutrá kelt társulat darabja? A szerző az előadás előtt a függöny elé áll és elmondja hitvallását az emberről, „aki jó, csak a meglevő törvények teszik rosszá, és aki nem javulhat meg, amíg csak a törvényeket meg nem változtatják és a törvénykezés következtében született előítéletek el nem tűnnek.” Bellu emberszerető vallomástétele mögüll kétségtelenül hiányzik a helyes látószög, a történelmi összefüggések s a megoldás ismerete. De hiszen ép' ezért tiszteletreméltó humanista csak. Különben: a 11 képből álló darab hőse bordélyban születik. A bordélyházi lányok jószive és szolidaritása rendes emberré neveli, hogy kiemelkedhesék a társadalmi kiközösítettségéből. Amikor felnő egy jómódú barátja

meghívja a birtokára, ahol találkozik gazdag apjával, aki anyja — prostitúcióból szerzett — fillérekkel jutott ahhoz a képzéshez, aminek a segítségével társadalmi pozíciót szerzett magának. A felső társadalom azonban nem tűri meg soraiban a leplezett fattyut, mire az visszavonul a bordélyházi világba s bosszút esküszik apja ellen: féltestvérét, apja törvényes házasságból származó leányát a bordélyházba juttatja, ahol édesanyja él. Bosszúja betetőzéseül apja szemébe vágja gyalázatosságát. Az apa öngyilkos lesz, de birtokát fiára hagyja, ahol az tolsztoji alapon közös gazdálkodást folytat parasztaival. Ezzel azonban még nincs vége. Következik a világháború. A háborúból visszatérve a törvénytelen születése miatt a polgári világból kiüldözött hős, (akinek még a gazdagság sem, hozzá meg a rehabilitálást s a szubjektív lelki egyensúlyt) törvénytelenül született kislányát, (akit ebből az állapotból minden eszközzel ki szeretett volna menteni) ugyanott találja, ahol anyja őt szülte, a bordélyban. Német tiszték züllesztették prostituálttá. Egyetlen lövéssel kioltja leánya életét. — Mindez egy törvényszéki tárgyalás keretében folyik le, ügyesen beállítva az apa védőbeszédén keresztül.

A darab, amit Bellu társulata Románia majd minden kisebb-nagyobb városában eljátszik — érdekes. De érdekes a közönség is, mely szemmel láthatólag különbözik az előkelő bucarestii vendégtársulatok közönségétől. Főleg munkásokból és elsőgenerációs városi kispolgárokból áll ez a közönség, akik megragadottan kísérik a szülén folyó kiméletlen városi életet, a kiközösítettek sorsát s a morál és az előítéletek halálba hajszoló kegyetlenségét. Bellu jó propagandista, aki nemcsak tüntet azzal, hogy kísérléthez nem a fővárost, hanem az egész országot választja s utoljára hagyja a bucarestii bemutatót, hanem vallomást is tesz: szembefordul a kiváltságos művészet előítéleteivel. — Jellemző az is, hogy míg a bucarestii színjátszás Baptiste Foutreaux óta, aki 100 évvel ezelőtt játszott először színházat Bucarestiben, nem szabadult meg a francia stílusú színházról, addig Bellu teljesen eltépi magát ettől a színjátszástól. A rendezésben valóságábrázolásra törekszik, sőt a színpadi beállításban elveti az impresszionizmus hatás vadászó kulisszáit s a környezet tárgyilagos jelzésére és jellegzetes kihangsúlyozására törekszik. Ezekkel a vonásokkal Bellu öntudatlanul is a munkásszínjátszás szomszédságába kerül: ösztönös kísérlete mindenképp' elszakadás a hagyományos színházi formától. Lehet, hogy a fővárosi bemutató a szakmabeliek elítélését eredményezi, ám ha törekvéseit avatott színpadi kéz fogja össze, még megérhetjük, hogy a tárgyilagos román színházat indítja utnak ez a csavargóból lett fiatal író.

Méliusz József

A MAGYAROSZÁGI SZELLEMI ÉLETET az utóbbi időben minden téren forrongás, nyugtalanság s a szokatlannál szokatlanabb tervek zürzavara jellemzi. Budapesten ugyanugy, mint vidéken, új lapok indulnak, új irodalmi társaságok alakulnak.,,Reformokat" hirdető új írók és megváltást ígérő „vezérek" zibongnak és tolongnak, hogy a régi nemzedéktől átvegyék a szellemi élet irányítását s ami ezzel egyértelmű, a nem minden anyagiak nélküli stállumokat. A tömeg nélküli „vezérek", a „reform" nélküli reformisták s a minden különösebben új szellem nélküli „új szellemi front" tülekedését és lármáját nehéz áttekinteni. Sok az ellenkező irányzat. (Néha jó szándék is!) Sok a változás. Lapok és emberek merülnek vissza az ismeretlenségből s új nevek s „új" eszmehirdetők bukkannak föl. Se a keretek, se az összetartó konkrét vagy ideológiai kapocs nem erős, nem állandó. A nagy kavargásból ezért csak a viszonylag szilárdabb csoportosulásokat soroljuk fel.